

Sygn. akt I ACa 1154/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 września 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Zbigniew Merchel
Sędziowie:	SA Marek Machnij SA Barbara Lewandowska (spr.)
Protokolant:	sekr. sądowy Anna Majewicz

po rozpoznaniu w dniu 7 września 2017 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa P. we W.

przeciwko P. O.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku

z dnia 15 września 2016 r., sygn. akt I C 270/16

I/ oddala apelację;

II/ przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Gdańsku radcy prawnemu T. Z. kwotę 5 400 (pięć tysięcy czterysta) złotych, powiększoną o należny podatek od towarów i usług, tytułem wynagrodzenia za czynności kuratora procesowego ustanowionego dla nieznanego z miejsca pobytu pozwanego;

III/ nakazuje ściągnąć od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Gdańsku kwotę 6 642 (sześć tysięcy sześćset czterdzieści dwa) złote tytułem zwrotu poniesionych wydatków.

SSA B. Lewandowska SSA Z. Merchel SSA Marek Machnij

I ACa 1154/16

UZASADNIENIE

Powód – P. we W. wnosił o zasądzenie na jego rzecz in solidum od pozwanych A. C. i P. O. kwoty 201.094,58 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu (tj. 18 września 2015 roku), z zaznaczeniem, że odpowiedzialność pozwanego jest ograniczona do własności nieruchomości położonej w G. przy ul.(...), objętej księgą wieczystą (...)

prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Gdyni. Ponadto powód wnosił o zasądzenie na jego rzecz od pozwanej A. C. kwoty 52.453,56 zł z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia pozwu. Dochodzoną wierzytelność powód nabył w drodze cesji od (...) Banku S.A. w W. (następcy prawnego (...) Banku S.A. w K.), dysponującego bankowym tytułem egzekucyjnym wystawionym w dniu 25 marca 2013 r. przeciwko pozwanej A. C. na kwotę 202.158,43 zł, wobec której wcześniej (pismem z dnia 13 sierpnia 2012 r.) Bank wypowiedział umowę kredytu hipotecznego, udzielonego jej 29 października 2009 roku w kwocie 155.608,02 zł. Wskazany tytuł egzekucyjny został zaopatrzony w klauzulę wykonalności prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Gdyni z dnia 9 kwietnia 2013 r. (sygn. akt VII Co 1659/13).

Splata długu kredytowego zabezpieczona była na rzecz powyższego Banku hipoteką umowną zwykłą i kaucyjną na wskazanej w pozwie nieruchomości położonej w G., którą od kredytobiorczyni w dniu 20 lutego 2012 r. nabył pozwany P. O.. Późniejsze wypowiedzenie tej umowy pozwanemu niż pierwotnej dłużniczce A. C. uzasadniało ograniczenie wobec pozwanego kwoty roszczenia o należności odsetkowe za okres od dnia wypowiedzenia kredytu pozwanej do dnia 15 marca 2015 r., stąd wysokość roszczenia skierowanego do pozwanego jako dłużnika rzeczowego była niższa o wartość skapitalizowanych odsetek za ten okres, tj. o kwotę 52.453,56 zł.

W stosunku do pozwanej A. C. uprawomocnił się nakaz zapłaty z dnia 18 grudnia 2015 r. (sygn. akt I Nc 361/15) uwzględniający w całości powództwo, wydany w postępowaniu upominawczym przez Sąd Okręgowy w Gdańsku (K.124). Natomiast postanowieniem z dnia 1 kwietnia 2016 r. nakaz ten został uchylony w stosunku do pozwanego P. O. z uwagi na to, że jego miejsce pobytu okazało się nieznane. Sąd Okręgowy ustanowił dla pozwanego kuratora w trybie art.144 k.p.c., który zakwestionował skuteczność wypowiedzenia przez powoda umowy kredytowej dłużnikowi rzeczowemu, zarzucając w związku z tym niewymagalność wobec niego przedmiotowego roszczenia.

Wyrokiem z dnia 15 września 2016 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku oddalił powództwo w stosunku do pozwanego P. O. i rozstrzygnął o kosztach procesu, ustalając m.in., że na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, (...) Bank S.A. w W. wszczął przeciwko pozwanej A. C. postępowanie egzekucyjne, umorzone postanowieniem właściwego komornika z dnia 3 lipca 2015 r. na podstawie art.825 pkt 1 k.p.c. Umową z dnia 31 marca 2014 r. nr (...) powód nabył od (...) Banku S.A. szereg wierzytelności tego Banku, wśród nich – wierzytelność z tytułu zawartej z A. C. umowy kredytu bankowego nr (...) z dnia 29 października 2009 r., wraz z ustanowionymi zabezpieczeniami i innymi prawami związanymi z wierzytelnością, w szczególności roszczeniami o zaległe odsetki, koszty i prowizje. Na wniosek powoda w księdze wieczystej (...) ujawniono zmianę wierzyciela hipotecznego, w miejsce banku wpisując powoda. Pismem z dnia 26 czerwca 2015 r. powód wezwał (bezsukutecznie) pozwaną A. C. do spełnienia świadczenia.

Motywuując oddalenie powództwa w stosunku do pozwanego P. O. Sąd pierwszej instancji zważył, że kwestią istotną w tym zakresie była skuteczność wypowiedzenia umowy kredytowej temu pozwanemu jako dłużnikowi rzeczowemu. Według twierdzenia powoda, nastąpiło to pismem z dnia 31 marca 2014 r., skierowanym do pozwanego, natomiast pozwany przeczył wypowiedzeniu, podnosząc, że powyższe pismo nigdy nie zostało mu doręczone. Sąd meriti wskazał na art.78 ust.1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r., poz.1007 – dalej: u.k.w.h), stanowiący, że jeżeli wymagalność wierzytelności hipotecznej zależy od wypowiedzenia przez wierzyciela, wypowiedzenie jest skuteczne względem właściciela nieruchomości niebędącego dłużnikiem osobistym, gdy było dokonane w stosunku do niego. Brak złożenia dłużnikowi rzeczowemu oświadczenia w tym przedmiocie powoduje, że zabezpieczona hipoteką wierzytelność nie staje się wobec niego wymagalna i wierzyciel nie może żądać od niego zaspokojenia. W ocenie Sądu pierwszej instancji powód nie wykazał wypowiedzenia pozwanemu umowy kredytu ze skutkiem prawnym – ani przez siebie, ani przez bank będący cedentem przedmiotowej wierzytelności. Na potwierdzenie spełniania wymogu doręczenia powód przedłożył kopię adresowanego do pozwanego pisma z dnia 31 marca 2014 r., będącego wydrukiem komputerowym, w treści którego zawarto oświadczenie poprzedniego wierzyciela (...) Banku S.A. w W. o wypowiedzeniu umowy kredytu nr (...) z dnia 29 października 2009 r. również dłużnikowi rzeczowemu (K.121). W wydruku tym nie oznaczono, jakie osoby złożyły powyższe oświadczenie w imieniu banku, bowiem brak jest podpisów czy nawet paraf pod tekstem powyższego oświadczenia, przez co nie można ustalić, czy

zostało ono skutecznie złożone w imieniu banku, przez osoby uprawnione do jego reprezentacji i działające w granicach upoważnienia.

Ponadto Sąd Okręgowy zważył na nieprzedstawienie przez powoda dowodu doręczenia pozwanemu przesyłki pocztowej zawierającej omawiane oświadczenie z dnia 31 marca 2014 r., ani nawet dowodu nadania tego pisma za pośrednictwem jakiegokolwiek operatora pocztowego. Z oświadczenia działającego za nieznanego z miejsca pobytu pozwanego wynika, że pozwany nigdy nie mieszkał pod adresem wskazanym w powyższym piśmie, tj. przy ul. (...) w G.. Nie jest to również adres tożsamy z adresem pozwanego, wskazywanym w niniejszym procesie przez powoda. Z odpisu księgi wieczystej (...) wynika, że adres, na który kierowano do pozwanego wypowiedzenie umowy kredytowej, jest adresem lokalu mieszkalnego obciążonego hipotekami na rzecz powoda, pod który przesyłano również oświadczenia dla pozwanej A. C.. Z samego zaś faktu nabycia prawa własności lokalu nie wynika jeszcze, że pozwany w nim zamieszkał i że można przyjąć, iż będzie odbierał korespondencję kierowaną do niego na ten adres. Tym samym nie zostały, zdaniem Sądu meriti, spełnione wymogi art.61 § 1 k.c., bowiem powód nie wykazał, że istotne dla sprawy oświadczenie wierzyciela dotarło do adresata. Z materiału dowodowego nie wynika, by pozwany miał w ogóle wiedzę o działaniach banku, a następnie powoda, w stosunku do dłużniczki osobistej A. C., związanych z wypowiedzeniem jej umowy kredytowej, wystawieniem (...), nadaniem mu klauzuli wykonalności przez sąd, wszczęciu na jego podstawie egzekucji, a następnie jej umorzeniu. Zdaniem Sądu orzekającego sytuacja ta nie pozwala na stwierdzenie, że w stosunku do powoda wypełnione zostały warunki, o jakich mowa w art.78 ust.1 u.k.w.h. Skutku wymaganego wypowiedzenia nie wywarło również doręczenie odpisu pozwu z załącznikami do rąk działającego za pozwanego w niniejszym procesie kuratora. Kurator procesowy, ustanowiony przez Sąd na podstawie art.144 k.p.c., nie jest bowiem uprawniony do składania i odbierania oświadczeń woli wywołujących skutki materialnoprawne dla reprezentowanej przez niego strony.

W konsekwencji powyższego Sąd Okręgowy uznał, że z uwagi na brak koniecznego wypowiedzenia umowy pozwanemu zgodnie z wymogiem art.78 ust.1 u.k.w.h., wierzytelność hipoteczna nie stała się wobec niego wymagalna, a tym samym powództwo o zapłatę względem pozwanego, jako przedwczesne, wymagało oddalenia. Sąd pierwszej instancji ponadto szczegółowo odniósł się do zarzutu przedawnienia roszczenia, podniesionego przez kuratora procesowego pozwanego, uznając go za skuteczny jedynie w zakresie, w jakim roszczenie odsetkowe przewyższyło wartość hipoteki kaucyjnej. Podstawą oddalenia powództwa w stosunku do pozwanego była jednak przedwczesność roszczenia, wynikająca z niewykazania skutecznego wypowiedzenia umowy kredytowej dłużnikowi rzeczowemu tak przez pierwotnego wierzyciela (bank), jak i przez powoda jako nabywcę przedmiotowej wierzytelności.

Od przedstawionego wyroku apelację wniósł powód, zaskarżając rozstrzygnięcie w części oddalającej powództwo co do kwoty 175.116,17 zł z dalszymi odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, a także w części rozstrzygającej o kosztach postępowania. Zaskarżonemu wyrokowi powód zarzucił:

- 1) naruszenie przepisów prawa procesowego, które miało istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj. art.143 i 144 k.p.c. poprzez uznanie, że w okolicznościach niniejszej sprawy doręczenia odpisu pozwu kuratorowi nie można traktować jako skutecznego wypowiedzenia wierzytelności hipotecznej,
- 2) naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art.78 ust.1 u.k.w.h. poprzez jego błędną wykładnię, skutkującą uznaniem, że w okolicznościach niniejszej sprawy nie doszło do skutecznego wypowiedzenia wierzytelności hipotecznej względem dłużnika rzeczowego, a także art.71 u.k.w.h. poprzez jego niezastosowanie w okolicznościach niniejszej sprawy i pominięcie, że domniemanie wynikające z wpisu hipoteki zwykłej obejmuje, w zakresie odpowiedzialności z obciążonego prawa, także wierzytelność zabezpieczoną hipoteką, wobec czego roszczenie skierowane w stosunku do dłużnika rzeczowego powinno zostać uwzględnione przynajmniej w zakresie kwoty mieszczącej się w sumie hipoteki zwykłej.

W oparciu o te zarzuty powód wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 175.115,17 zł z dalszymi odsetkami ustawowymi za opóźnienie, liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty z zaznaczeniem, że odpowiedzialność strony pozwanej jest ograniczona do własności nieruchomości

położonej w G., dla której Sąd Rejonowy w Gdyni V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...). Powód wnosił nadto o zasądzenie od pozwanego na jego rzecz kosztów procesu za obie instancje.

Strona pozwana wniosła odpowiedź na apelację, domagając się jej oddalenia w całości i zasądzenia od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych. Kurator procesowy pozwanego wnosił nadto o przyznanie mu wynagrodzenia za dokonane czynności i reprezentowanie interesów pozwanego w postępowaniu apelacyjnym wedle norm przepisanych, tj. w kwocie 5.400 zł powiększonej o właściwą stawkę podatku od towarów i usług (VAT).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest niezasadna. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, uznając je za prawidłowe oparcie faktyczne także dla własnego rozstrzygnięcia. Trafnie Sąd pierwszej instancji wskazał, że w warunkach faktycznych rozpoznawanej sprawy niezbędne było wykazanie przez powoda skutecznego doręczenia pozwanemu wypowiedzenia wierzytelności hipotecznej, objętej zabezpieczeniem umowy kredytowej łączącej pozwaną A. C. i bank – poprzednika prawnego powoda. Konieczność spełnienia powyższego wymogu wynika z art.78 ust.1 u.k.w.h., który został prawidłowo zastosowany przez Sąd Okręgowy. Przepis ten chroni pozwanego jako dłużnika rzeczowego, przed ujemnymi (choćby w zakresie odpowiedzialności z tytułu odsetek) konsekwencjami braku spełnienia świadczenia przez dłużnika podstawowego, o czym dłużnik może nie posiadać wiedzy. Bez wypowiedzenia wierzytelności hipotecznej dłużnikowi rzeczowemu wierzytelność ta wobec niego nie jest wymagalna.

Należy podzielić pogląd Sądu orzekającego co do tego, że dla oceny skuteczności wypowiedzenia przedmiotowej wierzytelności hipotecznej dłużnikowi rzeczowemu zasadnicze znaczenie ma ogólna norma prawna, zamieszczona w art.61 § 1 k.c. Wynika z niej, że oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, jest złożone z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią, przy czym ciężar dowodu w zakresie tych okoliczności zgodnie z art.6 k.c. spoczywał na powodzie. W świetle zarzutów apelacji powód nie kwestionuje ustalenia Sądu pierwszej instancji, zgodnie z którym nie ma w sprawie niniejszej dowodu na dojście spornego oświadczenia powoda do pozwanego poza procesem, i to w taki sposób, by mógł on zapoznać się z jego treścią. Skarżący zarzucił natomiast naruszenie art.143 i 144 k.p.c. wskazując, że w okolicznościach sprawy za skuteczne doręczenie pozwanemu wypowiedzenia wierzytelności powinno zostać uznane doręczenie odpisu pozwu kuratorowi procesowemu, ustanowionemu w sprawie dla nieznanego z miejsca pobytu pozwanego.

Z zarzutem tym zgodzić się nie sposób, wobec utrwalonej wykładni zakresu umocowania kuratora procesowego ustanowionego w oparciu o przepisy art.144 k.p.c. w zw. z art.143 k.p.c. Kurator ten jest uprawniony do podejmowania za reprezentowaną przez niego stronę wszelkich niezbędnych czynności procesowych, niezbędnych do zapewnienia tej stronie obrony. Kurator procesowy jest umocowany do składania oraz przyjmowania wszelkich oświadczeń woli w imieniu reprezentowanej strony, ale tylko oświadczeń mających charakter procesowy. Natomiast przyjęcie przez niego oświadczenia, które miałyby dla strony reprezentowanej wyrzucić skutki w sferze materialnoprawnej – a takie skutki należy przypisać oświadczeniu wierzyciela o wypowiedzeniu wierzytelności hipotecznej dłużnikowi rzeczowemu, skoro uruchamia ono odpowiedzialność tego dłużnika na podstawie art.78 ust.1 u.k.w.h. – uznać trzeba za niedopuszczalne, z uwagi na sprzeczność z zakresem ustawowego umocowania, płynącego z treści art.143 k.p.c. (tak też Sąd Najwyższy, m.in. w wyroku z dnia 17 października 2007 r., III CSK 261/07 – OSNC-ZD z 2008 r., z.3, poz.84). Z tego względu niezasadny jest podniesiony w apelacji zarzut naruszenia art.143 i 144 k.p.c., bowiem te przepisy znalazły prawidłowe zastosowanie przy rozstrzygnięciu sporu przez Sąd pierwszej instancji.

W konsekwencji chybiony jest także zarzut naruszenia prawa materialnego w postaci art.78 ust.1 u.k.w.h., bowiem wbrew twierdzeniu powoda nie wykazał on skutecznego złożenia pozwanemu oświadczenia o wypowiedzeniu wierzytelności hipotecznej, otwierającego wierzycielowi drogę do dochodzenia jej od dłużnika rzeczowego.

Sąd Apelacyjny nie podzielił również zarzutu naruszenia przepisu art.71 u.k.w.h., obowiązującego przed dniem 20 lutego 2011 r. Przepis ten stanowił, że domniemanie istnienia prawa wynikającego z wpisu hipoteki obejmuje, jeżeli chodzi o odpowiedzialność z nieruchomości, także wierzytelność zabezpieczoną hipoteką. Z dniem 20 lutego 2011 r. przepis ten został uchylony ustawą z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz

niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r., Nr 131, poz.1075 – dalej: ustawa nowelizująca), jednakże z mocy art.10 ustawy nowelizującej, do hipotek kaucyjnych, a także zwykłych, powstałych przed dniem wejścia w życie noweli, co do zasady (z zastrzeżeniem wskazanych w ustawie wyjątków) stosuje się przepisy sprzed zmiany. Skarżący wywodził, że z uwagi na fakt, że pozwany nie przedstawił żadnych dowodów, które mogłyby świadczyć o nieistnieniu wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, w sprawie powinien zostać wydany wyrok zasądający przynajmniej kwotę mieszczącą się w sumie hipoteki umownej zwykłej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego stanowisko skarżącego jest w tym względzie nietrafne, bowiem wynikające z powyższego przepisu (art.71 u.k.w.h. w wersji sprzed nowelizacji w zw. z art.10 ust.2 ustawy nowelizującej) domniemanie istnienia przysługującej wierzycielowi wierzytelności w części zabezpieczonej hipoteką zwykłą działa na korzyść wierzyciela, ale tylko w zakresie, w jakim potwierdza jego legitymację w stosunku do dłużnika rzeczowego. Oznacza to, że powód może wobec pozwanego powołać się na domniemanie wynikające z art.71 u.k.w.h. w zw. z art.10 ust.2 ustawy nowelizującej w celu udowodnienia swojego prawa do wierzytelności. Prawo to w niniejszym procesie nie było kwestionowane, bowiem strona pozwana nie podejmowała próby obalenia domniemanie wynikającego z art.71 u.k.w.h. Istnienie takiego domniemanie w żadnym razie jednak nie pozbawia pozwanego jako właściciela obciążonej nieruchomości ochrony, jaka przysługuje mu z mocy art.78 u.k.w.h. Samo istnienie zabezpieczonej hipotecznie wierzytelności w stosunku do pozwanego nie przesądza jeszcze o możliwości skutecznego zaspokojenia się przez powoda z obciążonej nieruchomości. Możliwość taka powstaje dopiero z chwilą, gdy wierzytelność stanie się wymagalna wobec dłużnika rzeczowego, a do tego konieczne jest wypowiedzenie jej temu dłużnikowi ze skutkiem prawnym na zasadzie art.78 ust.1 u.k.w.h., co, jak wcześniej wskazano, na gruncie przedmiotowej sprawy dotychczas nie nastąpiło, bowiem nie może być uznane za skutecznie złożone oświadczenie o wypowiedzeniu, jeśli nie ma podstaw do przyjęcia, że zgodnie z art.61 § 1 k.c. dotarło ono do adresata. Oświadczenie takie nie wywiera wówczas swoich skutków prawnokształtujących.

Z tych względów zaakceptować należy ocenę Sądu pierwszej instancji co do przedwczesności powództwa, jako przesłanki do jego oddalenia. Powód jako wierzyciel ma nadal otwartą drogę do realizacji swoich uprawnień wobec dłużnika rzeczowego, jeśli wykaże, że należycie spełnił przedstawione powyżej wymogi umożliwiające mu zaspokojenie się z nieruchomości obciążonej. Mając to na uwadze, Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do uwzględnienia apelacji i oddalił ją w całości w oparciu o art.385 k.p.c. (punkt I sentencji).

Na podstawie § 1 ust.1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2013 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej (Dz.U. z 2013 r., poz.1476) w zw. z § 8 pkt 6 w zw. z § 16 ust.1 pkt 2 oraz § 4 ust.3 i 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. z 2015 r., poz. 1805) w zw. z § 22 i 23 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. z 2016 r., poz.1715) Sąd Apelacyjny przyznał kuratorowi procesowemu reprezentującemu pozwanego, radcy prawnemu T. Z., wynagrodzenie w kwocie 5.400 zł ze środków Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Gdańsku, powiększając je o należny podatek od towarów i usług (punkt II sentencji).

Jednocześnie wydatek ten, w kwocie 6.642 zł, obejmującej wynagrodzenie kuratora w kwocie 5.400 zł wraz z należnym od tej kwoty podatkiem VAT wynoszącym 1.242 zł (według stawki 23%), na podstawie art.113 ust.1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r., poz.623 ze zm.) Sąd Apelacyjny nakazał ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Gdańsku od powoda jako strony przegrywającej postępowanie apelacyjne (w punkcie III sentencji).

SSA Marek Machnij SSA Zbigniew Merchel SSA Barbara Lewandowska